

ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

У статті відображений погляд на систему забезпечення громадської безпеки при надзвичайних ситуаціях, надана характеристика суб'єктів забезпечення громадської безпеки.

Ключові слова: *громадська безпека, система забезпечення громадської безпеки, повноваження суб'єктів системи забезпечення громадської безпеки.*

В статье отражен взгляд на систему обеспечения общественной безопасности при чрезвычайных ситуациях, дана характеристика субъектов обеспечения общественной безопасности.

Ключевые слова: *общественная безопасность, система обеспечения общественной безопасности, полномочия субъектов системы обеспечения общественной безопасности.*

The paper imprinted view of the system to ensure public safety during emergencies, and describes the subjects of public safety.

Key words: *public safety, public security system, power system entities to ensure public safety.*

Постановка проблеми. Система органів виконавчої влади в Україні встановлюється і діє відповідно до Конституції України та загальних принципів європейської організації представницьких і виконавчих органів державної влади. Кожен орган державного управління являє собою цілісну частину державного механізму і посідає певне місце в ієрархії (системі) виконавчо-розпорядчих органів; створений та існує для досягнення соціальне значущих і нормативно закріплених цілей, виконує певний набір функцій через більш чи менш постійні форми й методи діяльності і наділений для цього правами та обов'язками (компетенцією), з'єднаний стійкими управлінськими зв'язками з фіксованим рядом об'єктів управління в межах певної сфери діяльності держави [1. с.31-35].

Всі органи, що забезпечують громадську безпеку, утворюють універсальну систему взаємного захисту особистості, суспільства і держави. При цьому громадська безпека є метою визначення і захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави в розглянутій сфері суспільних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія «громадська безпека» у наукових джерелах зазвичай безпосередньо пов'язується із запобіганням правопорушень, надзвичайних подій, ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій. Так, Л. М. Розін визначає громадську безпеку як «систему суспільних відносин, що формуються згідно з правовими нормами, з використанням об'єктів, які становлять підвищену небезпеку для суспільства при настанні особливих умов, у зв'язку із стихійними лихами або іншими особливими умовами»[2]. Радянський дослідник А. В. Серьогін під громадською безпекою розуміє систему суспільних відносин, пов'язаних з попередженням і ліквідацією шкідливих для життя і здоров'я людей наслідків, викликаних небезпечними для оточуючих поведінкою людей або діями стихійних сил природи [3].

В. М. Безденежних під громадською безпекою розуміє систему відносин, які виникають при належному дотриманні техніко-юридичних норм, встановлених державою з метою охорони життя і здоров'я людей, майна від можливих негативних впливів джерел підвищеної небезпеки і стихійних сил природи [4].

На думку О. І. Парубова, зміст громадської безпеки включає в себе ті суспільні відносини, які виникають під час реалізації правових і технічних норм, що спрямовані на забезпечення безпеки населення, а також пов'язані з попередженням небезпечних загроз для життя і здоров'я людей [5].

Тому абсолютно обґрунтованою є позиція А. В. Басова, який до основних суб'єктів забезпечення громадської безпеки в умовах виникнення НС відносить органи виконавчої влади та правоохоронні органи, діяльність яких безпосередньо спрямована на здійснення заходів щодо забезпечення захисту об'єктів громадської безпеки за таких умов. До них належать: Міністерство оборони України, МВС України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), Служба безпеки України тощо[6].

Метою даної статті є висвітлення системи забезпечення громадської безпеки при надзвичайних ситуаціях, надання характеристики її суб'єктів.

Перед тим як аналізувати компетенцію та структуру органів виконавчої влади України щодо її місця в системі суб'єктів забезпечення громадської безпеки у НС, необхідно зупинитись на ролі Президента України в діяльності вищезазначеної сфери. Як вважає фахівець з державного управління В.Я. Малиновський [33]: «формально сьогодні Президент України не є главою виконавчої влади, хоча глава держави, який обирається безпосередньо народом, не лише представляє державу, а й має безпосереднє відношення до виконавчої

влади». Однак його не можна цілком персоніфікувати з якоюсь однією гілкою державної влади, те саме стосується й виконавчої влади.

Як вважає відомий український юрист, професор В.М. Шаповал, поєднання функцій Президента України із сферою виконавчої влади не в останню чергу забезпечується існуванням такого органу, як Рада національної безпеки і оборони України, і його головуванням у цьому органі [34]. До функцій Ради належить: питання оголошення стану війни, загальної або часткової мобілізації, введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях, оголошення в разі потреби окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації; а також, координує і контролює переведення центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також економіки країни на роботу в умовах воєнного чи надзвичайного стану; координує і контролює діяльність органів місцевого самоврядування в межах наданих повноважень під час введення воєнного чи надзвичайного стану, та інші [35]. Зазначимо, що закріплені у законі функції та компетенція вищезазначеного органу не можуть не торкнутись повноважень Президента України, тому що рішення Ради вводяться в дію указами Президента України.

За ствердженням професора В.Ф. Опришко, в цілому Рада національної безпеки і оборони України має координаційні та контрольні завдання і функції [36].

Виконання Президентом України своїх конституційних повноважень зумовлює існування дорадчих та консультативних органів, як постійно діючих [37] так і тимчасових для вирішення конкретних питань, які потребують негайного втручання глави держави [38]. Існування допоміжних органів при Президентові України повинно не тільки стимулювати президентську активність на різних ділянках державного управління, а головним чином координувати діяльність всіх органів державної влади щодо вирішення конкретних питань.

Виходячи з вищевикладеного приходимо до висновку, що за Президентом України не визнаються будь-які інші повноваження, крім передбачених Конституцією України, а саме:

- визначає основні напрямки державної політики й приймає інші рішення у сфері захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій;
- вносить на розгляд Рада національної безпеки і оборони України й приймає з урахуванням її пропозицій рішення з питань попередження й ліквідації надзвичайних ситуацій, а також з питань подолання їх наслідків;
- уводить при надзвичайних ситуаціях при обставинах і в порядку, передбачених законодавством України на території держави або в окремих її місцевостях надзвичайний стан;
- ухвалює рішення щодо залученні при необхідності до ліквідації надзвичайних ситуацій Збройних Сил, інших військ і військових формувань.

На підставі цього ми приєднуємось до думки Р. Михеєнка, що «в Основному Законі України закладено дуалістичну модель виконавчої влади, що характеризується так званою біцефальністю (двоголов'ям), суть якої така: є глава держави – «провідник» виконавчої влади, поруч існує і виконує свої повноваження уряд, який очолюється його главою» [38].

Слушною є думка С.С. Засулька про включення Президента України до координуючих органів у сфері забезпечення техногенної безпеки [39]. На нашу думку, це також доречно й при регулюванні правових відносин у сфері громадської безпеки у НС.

Особливе місце серед гілок державної влади, як вважає процесуаліст В.Ф. Погорілко, посідає виконавча влада, суть якої полягає в тому, що у процесі її реалізації відбувається реальне втілення в життя законів та інших нормативних актів держави, практичне застосування всіх важелів державного регулювання й управління важливими процесами суспільного розвитку [40].

Від того, який обсяг і характер компетенції мають органи виконавчої влади, їх поділяють на: органи загальної компетенції, органи галузевої компетенції, органи спеціальної (функціональної) компетенції, органи предметної компетенції.

Функції КМУ як органу виконавчої влади загальної компетенції у сфері забезпечення громадської безпеки у НС сформульовано в ст. 116 Конституції України у загальному вигляді, при цьому не наголошується, що конкретно визначено в статті – функції, компетенція чи повноваження відповідно якої КМУ:

- вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;
- забезпечує проведення політики у сферах охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;
- здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;
- розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;
- спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;
- здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України [34].

Отже, КМУ має найширші виконавчі, управлінські повноваження в силу того, що Конституція України не обмежує їх «закритим» переліком. У вирішенні всіх питань загальнодержавного характеру, зокрема

шляхом прийняття правових актів (розпорядча діяльність), що мають підзаконний характер, Кабінетові Міністрів надано конституційну презумпцію компетенції [41].

Обсяг повноважень КМУ у сфері забезпечення громадської безпеки Закон України «Про Кабінет Міністрів України» обмежив забезпеченням здійснення заходів, передбачених державними програмами ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, здійсненням заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; прийомом рішень з питань ліквідації наслідків інших аварій, а також пожеж, катастроф, стихійного лиха [42].

Проте цей перелік повноважень КМУ не є вичерпним, більш детально повноваження КМУ у вищезазначеній сфері визначають норми Законів України «Про міліцію» «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «Про правові засади цивільного захисту».

З метою підвищення ефективності урядової діяльності та координації роботи центральних органів виконавчої влади у формуванні та реалізації державної політики при забезпеченні громадської безпеки у НС у структурі КМУ створено урядовий комітет з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики, який очолює Віце-прем'єр-міністр. До повноважень урядового комітету належать: розгляд і схвалення проєктів нормативно-правових актів; рішення про необхідність перегляду регуляторних актів, прийнятих КМУ, на підставі аналізу звіту про відстеження їх результативності; розгляд інших питань, пов'язаних із формуванням та реалізацією державної політики у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Таким чином, поточна робота з підготовки рішень Уряду була передана урядовому комітету, що дало змогу звільнити КМУ від вирішення другорядних питань та сконцентрувати діяльність на розв'язанні стратегічних державних завдань.

Діяльність КМУ забезпечується Секретаріатом Кабінету Міністрів України, який діє на підставі Тимчасового положення про Секретаріат КМУ. Основними завданнями Секретаріату є організаційне, експертно-аналітичне, правове, інформаційне, матеріально-технічне та інше забезпечення діяльності КМУ [44]. У складі структурних підрозділів Секретаріату для забезпечення діяльності КМУ з адміністративно-правового регулювання забезпечення громадської безпеки у НС створено самостійне управління експертизи та аналізу розвитку техногенної, екологічної, ядерної безпеки та природокористування, компетенція якого зазначена у відповідному положенні затвердженому Урядовим Секретарем КМУ.

Мета і завдання адміністративно-правового регулювання не можуть бути вирішені зусиллями одних тільки центральних органів. Апарат управління має поширювати свою діяльність на всі окремі місцевості, що складають територію держави, намагаючись пристосувати процес реалізації загальних приписів до місцевих умов. Таке твердження підтримують опитані дисертантом співробітники ЄДС НС, а саме близько 81% від загального числа опитаних вважають, що органи територіального управління у більшому обсязі виконують функції щодо забезпечення громадської безпеки у НС ліквідації її наслідків.

Також повноваження у сфері забезпечення громадської безпеки у надзвичайних ситуаціях Конституцією АРК покладаються на Раду міністрів АРК, а саме організація та забезпечення безпечних і здорових умов життя населення [44].

Більш детально перелік повноважень Ради Міністрів АРК визначений у Закону України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» [16].

Керівництво територіальними підсистемами в АРК, областях, містах Києві та Севастополі здійснюють Рада міністрів АРК, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації. Начальниками територіальних підсистем за посадою є відповідно Голова Ради міністрів АРК та голови відповідних державних адміністрацій. Свої повноваження вони здійснюють через територіальні органи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту та комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і НС. Повсякденне управління територіальними підсистемами здійснюють керівники територіальних органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань цивільного захисту, які за посадою є заступниками відповідних начальників територіальних підсистем та начальниками гарнізонів МНС України в межах відповідних регіонів [45].

Регіональні органи виконавчої влади стосовно підвідомчих повноважень здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження у відповідних сферах життєдіяльності [46], а саме:

- оголошують у разі стихійного лиха, аварій, катастроф, епідемій, епізоотій, пожеж, інших надзвичайних подій зони надзвичайної ситуації; здійснюють передбачені законодавством заходи, пов'язані з підтриманням у них громадського порядку, врятуванням життя людей, захистом їх здоров'я і прав, збереженням матеріальних цінностей;
- сприяють діяльності аварійно-рятувальних служб за місцем їх дислокації, під час прямування до зон надзвичайних ситуацій та під час ліквідації надзвичайних ситуацій, зокрема у поданні їм необхідних транспортних та інших матеріальних засобів і послуг;
- погоджують проєкт плану проведення потенційно небезпечних заходів в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки; взаємодіють з органами військового управління під час планування та проведення таких заходів з метою запобігання і недопущення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

- забезпечують своєчасне інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій під час проведення потенційно небезпечних заходів в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки;

За рішенням Ради міністрів АРК, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій за наказами керівників державних підприємств, установ та організацій на базі існуючих спеціалізованих служб і підрозділів (ремонтних, будівельних, медичних, хімічних та інших) утворюються позаштатні спеціалізовані формування, призначені для оперативного реагування на НС. Ці формування проходять спеціальне навчання, періодично залучаються до участі в практичному відпрацюванні дій з ліквідації НС разом із постійно діючими підрозділами.

Практично всі сторони життєдіяльності відповідного регіону підпадають під сферу діяльності місцевих державних адміністрацій, роль та місце яких у системі державних органів досить чітко визначені чинним законодавством. Так, наприклад, місцеві державні адміністрації здійснюють заходи, пов'язані з мобілізаційною підготовкою, цивільним захистом на відповідній території.

Отже діяльність місцевих органів влади щодо попередження надзвичайних ситуацій, забезпечення громадської безпеки при їх виникненні є органічною частиною їх компетенції яку вони здійснюють у звичайних умовах.

Державні органи виконавчої влади є основним, але не єдиним засобом реалізації державної політики у сфері захисту населення і територій від НС техногенного та природного характеру, але й органи місцевого самоврядування мають повноваження в вищезазначеній сфері.

Можливість органів місцевого самоврядування бути носіями управлінських функцій пояснюється їх особливим місцем у механізмі управління будь-якої демократичної, правової держави. Місцеве самоврядування, як зазначається в Європейській хартії місцевого самоврядування, означає право і спроможність місцевих властей здійснювати в межах закону регулювання й управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до сфери їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [47]

Слушною є думка О.В. Батанова, що місцеве самоврядування є органічною частиною політичної системи України, продовженням на місцевому рівні концепції поділу публічної влади, в даному разі на владу державну та муніципальну, яку безпосередньо або через своїх представників здійснює відповідна територіальна громада [48]. Професор О.Ф. Фрицький, прийшов до висновку, що навряд чи на практиці можна провести чітку межу між функціями державного управління і місцевого самоврядування, оскільки ці органи зазвичай здійснюють не лише місцеві функції, але й вирішують певне коло завдань, які впливають з централізованого державного управління [49].

Ми погоджуємось з думкою Філіпенко А.С., що не визначено механізм діяльності органів місцевого самоврядування при виникненні НС. Норми Закону України «Про місцеве самоврядування» не регулюють порядок взаємодії органів місцевого самоврядування з державними органами виконавчої влади спеціальної компетенції, а також не враховують, що окрім природних НС існують ще техногенні, соціально-політичні та воєнні НС.

Тобто постає цілком справедливе питання: як потрібно діяти в умовах техногенної (соціально-політичної чи воєнної) НС? Потребують свого вдосконалення також ті норми цього закону, в яких визначається порядок фінансового забезпечення територіальних громад [50].

Також Закон «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» визначає також права й обов'язки підприємств, установ і організацій, а також громадян в у сфері захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій [16].

Підприємства, установи та організації незалежно від форм власності і господарювання у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру:

- планують і здійснюють необхідні заходи для захисту своїх працівників, об'єктів господарювання та довкілля від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- розробляють плани локалізації і ліквідації аварій (катастроф) з подальшим погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, до компетенції якого віднесено питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- підтримують у готовності до застосування сили і засоби із запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- створюють та підтримують матеріальні резерви для попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- забезпечують своєчасне оповіщення своїх працівників про загрозу виникнення або про виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру [51].

Стаття 36 Конституції України закріплює право громадян України на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в

інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

В умовах сьогодення громадські організації, які діють у сфері захисту населення і територій від НС, представлені у вигляді товариств, асоціацій, спілок, фондів, ліг, центрів, клубів, альянсів, об'єднань, коаліцій, організацій, комітетів.

Як вважає В.М. Бевенко, в суспільстві організованому на державній основі, переважне значення має державний канал соціально-управлінського впливу, в умовах адміністративної реформи та ринкових перетворень в економіці зростає активність недержавних формувань і структур, які беруть дедалі більшу участь в управлінні не тільки громадськими, а й державними справами, у розв'язанні політичних, господарських і соціально-культурних проблем. Державне та громадське управління у своєму здійсненні не протистоять одне одному. Як різновиди публічного управління вони мають багато спільного. Це зумовлене єдністю публічних інтересів, цілей і завдань, у досягненні й вирішенні яких обидві системи беруть участь, а також самою природою управлінської діяльності [52].

Громадські організації мають соціальну природу, тому вони не наділені державно-владними повноваженнями, проте мають деякі права щодо реалізації виконавчої влади. Громадські організації можуть бути учасниками різноманітних адміністративно-правових відносин. Під час реалізації своїх статутних цілей об'єднання громадян, які засновані з метою запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, мають право зокрема: виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права; проводити масові заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо); ідейно, організаційно та матеріально підтримувати інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні; одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань; вносити пропозиції до органів влади і управління; розповсюджувати інформацію і пропагувати свої ідеї та цілі; засновувати засоби масової інформації [53].

Сама участь може бути різною – дорадчою (консультативною) і вирішальною. За цих умов слід зробити застереження, що нині участь об'єднань громадян у сфері захисту населення і територій від НС може проявлятися аж ніяк не в безпосередньому прийнятті рішень у справах державного та громадського значення. Інакше має місце, як вважає професор В.Ф. Погорілка, одержавлення об'єднань громадян, що викликає змістовне спотворення їх діяльності [54].

Громадські об'єднання, що беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій, діють під керівництвом відповідних органів управління ЄДС ЦЗ. На органи управління ЄДС ЦЗ покладає відповідальність за рішення питань, пов'язаних з перевезенням членів громадських об'єднань до зони надзвичайної ситуації й назад, організацією розміщення, харчування, оплати праці, матеріально-технічного, медичного й іншого видів забезпечення їхньої діяльності в цих умовах.

Учасники ліквідації надзвичайних ситуацій від громадських об'єднань повинні мати відповідну підготовку, підтверджену в атестаційному порядку.

Аналіз перерахованих повноважень органів державної влади й місцевого самоврядування свідчить, що основна їх спрямованість – попередження надзвичайних ситуацій, тому що закон трактує попередження надзвичайних ситуацій як комплекс заходів, проведених завчасно й спрямованих на максимально можливе зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій, а також на збереження здоров'я людей, зниження розмірів збитку навколишньому природному середовищу й матеріальним втратам у випадку їхнього виникнення.

Безпосереднє державне управління у сфері захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій покладено на урядові органи державної влади.

Висновки. Таким чином, залежно від призначення, характеру задач і функцій органи держави наділяються відповідними повноваженнями і є складовими єдиної в країні системи органів щодо забезпечення громадської безпеки у НС. Кожний з цих органів виконує визначені функції і задачі у своїй галузі (сфері діяльності), при цьому на кожний з них покладаються специфічні завдання по забезпеченню і запобіганню НС техногенного та природного характеру. Повноваження органів виконавчої влади, що беруть участь в адміністративно-правовому регулюванні забезпечення громадської безпеки НС, сформульовані законодавцем у вигляді їх «правообов'язків», оскільки за наявності необхідних юридичних фактів орган не може не реалізувати свої повноваження, не дарма у законодавстві про цивільний захист використано відповідні дієслова забезпечує, організовує, розробляє, вживає тощо. Така форма дає можливість найбільш точно висловити подвійну сутність зазначених повноважень – зазначити права органу, водночас даючи зрозуміти неприпустимість їх незастосування [55].

Як було вище зазначено державна система забезпечення громадської безпеки сформована у структуру яка визначена як ЄДС ЦЗ і складається з територіальних і функціональних підсистем, які затверджуються відповідними положеннями. “Функціональні підсистеми створюються міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади для організації роботи, пов'язаної із запобіганням надзвичайним ситуаціям та захистом населення і територій від їх наслідків. У надзвичайних ситуаціях сили і засоби функціональних підсистем регіонального, місцевого та об'єктового рівня підпорядковуються в межах, що не суперечать законодавству, органам управління відповідних територіальних підсистем”.

Територіальні підсистеми єдиної державної системи створюються в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі для запобігання і реагування на надзвичайні ситуації у межах відповідних регіонів. Структура та порядок діяльності територіальних підсистем єдиної державної системи і підпорядкованих їм сил і

засобів визначаються в положеннях про них, які затверджуються Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, головами обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Література

1. Крупчан О.Д. Організація виконавчої влади. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 132
2. Правовые основы обеспечения общественного порядка: [учеб. пособие] / Лазарев В. В., Попов Л. Л., Розин Л. М. – М.: Изд-во Акад. МВД СССР, 1987. – 75 с. – С. 48.
3. Серегин А. В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления / Серегин А. В. – М.: Акад. МВД СССР, 1975. – 194 с. – С. 17.
4. Безденежных В. М. Социалистический общественный порядок: сущность, структура и социальное назначение / Безденежных В. М. – М.: Акад. МВД СССР, 1983. – 28 с. – С. 20.
5. Парубов А. И. Организационно-правовое обеспечение охраны общественного порядка и общественной безопасности в региональных подсистемах предупреждения и ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Парубов Александр Иванович. – М., 2003. – 198 с. – С. 33.
6. Басов А. В. Щодо визначення системи забезпечення громадської безпеки / А. В. Басов // Форум права : електронне наук. фахове вид. – 2010. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bavzgb.pdf>.
7. Правознавство. – К.: МП «Леся», 2001. – 310 с. – С. 72.
8. Чиркин В. Е. Государствоведение / Чиркин В. Е. – М.: Юрист, 1999. – 400 с.
9. Зеркин Д. П. Основы политологии / Зеркин Д. П. – Ростов н/Д.: Феникс, 1999.
10. Пасенюк О. Реформування адміністративного права – важливий напрям правової політики / О. Пасенюк // Право України. – 1998. – №7. – С. 3–6.
11. Гладун З. С. Проблеми адміністративної реформи в Україні / З. С. Гладун // Наук. доп., виголошена на засід. Вченої ради Тернопіль. акад. народ.
12. Адміністративне право України : підруч. [для юрид. вузів і фак.] / за ред. Ю. П. Битяка. – Х.: Право, 2000. – 520 с. – С. 59.
13. Лазарев Б. М. Государственное управление на этапе перестройки / Лазарев Б. М. – М.: Юрид. лит., 1988. – 320 с. – С. 240.
14. Атаманчук Г. В. Обеспечение рациональности государственного управления / Атаманчук Г. В. – М.: Юрид. лит., 1990. – 352 с.
15. Відомості Верховної Ради України від 06.04.1993 1993 р., № 14, стаття 124
16. О защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций техногенного и природного характера ВР Украины Закон от 08.06.2000 № 1809-III
17. Про правові засади цивільного захисту Верховна Рада України; Закон від 24.06.2004 № 1859-IV
18. Про правовий режим надзвичайного стану Верховна Рада України; Закон від 16.03.2000 № 1550-III
19. Про війська Цивільної оборони України Верховна Рада України; Закон від 24.03.1999 № 556-XIV
20. Про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Президент України; Указ від 20.04.2005 № 681/2005
21. Про утворення територіальних органів Міністерства надзвичайних ситуацій Кабінет Міністрів України; Постанова, Перелік від 16.01.2012 № 30
22. Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру: Постанова Кабінету Міністрів України №1198 від 03.08.98 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – №31. – Ст. 1175.
23. Наказ МНС України від 21.12.98 N 387 Про затвердження типових положень про функціональну та територіальну підсистеми єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру.
24. Про правові засади цивільного захисту Верховна Рада України; Закон від 24.06.2004 № 1859-IV
25. Наказ МНС України від 03.11.2004р. №145 “Про затвердження Порядку створення і функціонування територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту”
26. Про питання щодо перетворення військ Цивільної оборони України і державної пожежної охорони в окрему невійськову службу : Указ Президента України : від 15 верес. 2003 р. : № 1040/2003 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 38. – С. 27. – Зі змінами ; ост. ред. 13 лип. 2004 р.
27. Про Державну програму перетворення військ Цивільної оборони України, органів і підрозділів державної пожежної охорони в Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту на період до 2005 року : Указ Президента України : від 19 груд. 2003 р. : № 1467/2003 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 52, т. 1. – С. 112. – Зі змінами ; ост. ред. 15 січ. 2006 р.
28. стаття 1 Закону України «Про Цивільну оборону України» Верховна Рада України; Закон від 03.02.1993 № 2974-XII
29. Про затвердження Порядку створення і функціонування територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту : наказ МНС України : від 3 листоп. 2004 р. : № 145 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 50. – С. 304.

30. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
31. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 38. – Ст. 248
32. Органи державної влади України: монографія / [за ред. В.Ф. Погорілка] – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 592 с.
33. Малиновський В.Я. Державне управління: [навчальний посібник] / В.Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
34. Шаповал В. Конституційний механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові проблеми організації виконавчої влади / В. Шаповал // Право України. – 1997. – № 1. – С. 31-36.
35. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 18.
36. Про Національну раду з проблем ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи: Указ Президента України від 11 грудня 2006 р. № 1058/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 50. – Ст. 3309.
37. Про Положення про Координаційну раду з питань протидії високпатогенному грипу птиці та запобігання пандемії грипу: Указ Президента України від 6 травня 2006 р. № 354/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 19. – Ст. 1372.
38. Михеєнко Р. Виконавча влада і конституційні статуси Президента України та Кабінету Міністрів України / Р. Михеєнко // Право України. – 2000. – № 8. – С. 24-28.
39. Засулько С.С. Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення техногенної безпеки в Україні: дис ... канд. юрид. наук 12.00.07 / Засулько Сергій Станіславович. – К., 2006. – 225 с.
40. Органи державної влади України: монографія / [за ред. В.Ф. Погорілка] – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 592 с.
41. Михеєнко Р. Виконавча влада і конституційні статуси Президента України та Кабінету Міністрів України / Р. Михеєнко // Право України. – 2000. – № 8. – С. 24-28.
42. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 21 грудня 2006 р. № 514-V // Офіційний вісник України. – 2007. – № 6. – Ст. 207.
43. Про затвердження Тимчасового положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України та Тимчасового положення про Службу Прем'єр-міністра України: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 761 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 19. – Ст. 782.
44. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим: Закон України від 23 грудня 1998 р. № 350-XIV (зі змінами та доповненнями станом на 16 січня 2003 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5. – Ст. 43.
45. Про затвердження Порядку створення і функціонування територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту: Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 03 листопада 2004 р. № 145 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 3308.
46. Про місцеві державні адміністрації Верховна Рада України; Закон від 09.04.1999 № 586-XIV Офіційний вісник України від 21.05.1999, № 18, стор. 3, код акту 7448/1999
47. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
48. Органи державної влади України: монографія / [за ред. В.Ф. Погорілка] – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 592 с.
49. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: [підручник] / О.Ф. Фрицький. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.
50. Філіпенко А. С. Адміністративно-правове регулювання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру : дис. ... канд. юрид. наук : номер 12.00.07 / Філіпенко Анастасія Сергіївна – Ірпінь, 2008. – 284 с.
51. 24.12.2009, № 882 НАКАЗ МНС Про затвердження Інструкції про порядок створення та організацію діяльності добровільної пожежної дружини (команди).
52. Бевзенко В.М. Управління природно-заповідним фондом України (організаційно-правові питання): [монографія] / В.М. Бевзенко. – Херсон: Айлант, 2005. – 268 с.
53. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 р. № 2460-XII (із змінами та доповненнями станом на 4 березня 2006 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
54. Органи державної влади України: монографія / [за ред. В.Ф. Погорілка] – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 592 с.
55. Ярмиш О.Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: [навчальний посібник] / О.Н. Ярмиш, В.О. Серьогін. – Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2002. – 672 с.